

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 398

Zarządzanie kosztami i dokonaniem

Redaktorzy naukowci
Edward Nowak
Marcin Kowalewski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-522-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Anna Bartoszewicz: Zbilansowana karta wyników jako narzędzie pomiaru pracy komórki audytu wewnętrznego	13
Barbara Batóg, Jacek Batóg, Andrzej Niemiec, Wanda Skoczylas, Piotr Waśniewski: Application of ordinal logit models in the diagnosis of performance measurement system in Polish enterprises	24
Bogusława Bek-Gaik, Bartosz Rymkiewicz: Model biznesu w sprawozdawczości polskich spółek publicznych na przykładzie branży energetycznej.....	36
Paulina Belch: Analiza kosztów rodzajowych w sektorze paliwowym.....	53
Anna Bialek-Jaworska: Determinanty kosztów kształcenia w szkołach wyższych	62
Leszek Borowiec: Kalkulacja kosztu netto usług transportowych Miejskich Zakładów Autobusowych sp. z o.o. w Warszawie.....	73
Halina Buk: Sprawozdawczość segmentowa bazą informacyjną dla oceny efektywności zarządzania operacyjnego	84
Michał Chalastra: Zakres integracji rachunku kosztów tworzonego na potrzeby systemów rachunkowości finansowej i budżetowania – wyniki badań empirycznych.....	96
Małgorzata Czerny: Pomiar dokonań w bankach islamskich	105
Dorota Czerwińska-Kayzer: Korzyści biologiczne w rachunku opłacalności produkcji rolniczej	112
Joanna Dyczkowska: Nowoczesne narzędzia raportowania menedżerskiego w kontekście roli współczesnych controllerów	121
Tomasz Dyczkowski: Financial and non-financial information in performance assessment of public benefit organisations	134
Tomasz Dyczkowski: Mierniki dokonań organizacji pożytku publicznego. Możliwości i ograniczenia stosowania	146
Aleksandra Ferens: Identyfikacja i grupowanie kosztów środowiskowych w systemie informacyjnym zarządzania	159
Rafał Jagoda: Koszty i korzyści a ryzyko ubezpieczenia należności.....	168
Elżbieta Jaworska: Pomiar dokonań w obszarze społecznego aspektu odpowiedzialności przedsiębiorstwa wobec pracowników.....	179
Jacek Jaworski, Jacek Woźny: Ramy koncepcyjne zastosowania strategicznej karty wyników w zarządzaniu jednostką podstawową uczelni publicznej.....	189

Wojciech Kariozen: Balanced Scorecard w czołowych polskich uniwersytetach – analiza gotowości do opracowania i wdrożenia	200
Magdalena Kludacz: Zasady rachunku kosztów francuskich szpitali na potrzeby wyceny świadczeń zdrowotnych	209
Bartosz Kołodziejczuk: Uwarunkowania zarządzania kosztami w przemyśle poligraficznym	219
Roman Kotapski: Koszty zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków na potrzeby kształtowania taryf.....	228
Mariola Kotłowska: Czynniki kreowania wartości przedsiębiorstwa ciepłowniczego.....	239
Robert Kowalak: Sprawozdawczość zarządcza zakładu gospodarowania odpadami	249
Marcin Kowalewski: Pomiar i raportowanie dokonań na poziomie strumienia wartości w <i>lean accounting</i>	260
Wojciech Dawid Krzeszowski: Planowanie kosztów w ujęciu procesowym	269
Justyna Kujawska: Koszty administracyjne w szpitalu.....	280
Grzegorz Lew: Pomiar dokonań relacji z klientami w przedsiębiorstwach handlowych.....	289
Monika Łada: Rachunek celowego postarzania produktów.....	298
Małgorzata Macuda: Rola benchmarkingu w pomiarze i ocenie dokonań szpitali.....	307
Teresa Martyniuk, Klaudia Balcer: Pomiar w rachunkowości na tle regulacji międzynarodowych.....	317
Łukasz Matuszak: Rola sprawozdania z działalności w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie.....	327
Jarosław Mielcarek: EBITDA jako podstawa rachunku kosztów docelowych	343
Maria Nieplowicz: Organizacyjne aspekty wdrażania zrównoważonej karty wyników	354
Edward Nowak: Controlling zorientowany na dokonania przedsiębiorstwa..	363
Marta Nowak: Moral conflict in performance measurement.....	372
Agnieszka Nóżka: Zarządzanie kosztami projektów budowlanych realizowanych zgodnie z procedurami kontraktowymi FIDIC – wybrane problemy	380
Ryszard Orliński: Rozliczanie procedur medycznych z wykorzystaniem aplikacji grupera	391
Ewa Różańska: Metody oceny i selekcji projektów badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwie społecznie odpowiedzialnym	401
Jolanta Rubik: Zarządzanie kosztami pracy a wymogi CSR.....	411
Beata Sadowska: Rachunek kosztów działań – teoria i praktyka.....	420
Anna Surowiec: Supply chain management practices in SME sector	432

Piotr Szczypa: Koncepcja pomiaru osiągnięć w POL-EKO APARATURA spółka jawna	441
Olga Szolno: Cele i mierniki monitorowania celów w systemie kontroli zarządczej i budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego.....	450
Łukasz Szydelko: Segmentowy rachunek kosztów i wyników w rachunkowości zarządczej zorientowanej na procesy	460
Joanna Świerk: Mapa strategii w działalności jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie miasta Lublin	470
Marcin Wierzbiński: Model biznesowy a strategia i zarządzanie strategiczne.....	481
Beata Zyznarska-Dworczak: Zrównoważone zarządzanie kosztami wobec alternatywnych badań naukowych w rachunkowości zarządczej	501

Summaries

Anna Bartoszewicz: Balanced scorecard as a tool of efficiency measurement of the internal audit unit	13
Barbara Batóg, Jacek Batóg, Andrzej Niemiec, Wanda Skoczylas, Piotr Waśniewski: Wykorzystanie porządkowych modeli logitowych w diagnozie systemu pomiaru dokonań przedsiębiorstw polskich	24
Bogusława Bek-Gaik, Bartosz Rymkiewicz: Business model in the reporting of Polish public companies on the example of the energy sector	36
Paulina Belch: Analysis of generic costs of companies from the petroleum sector.....	53
Anna Bialek-Jaworska: Determinants of the education costs at universities	62
Leszek Borowiec: Calculation of net costs of transport services of Warsaw Bus Company.....	73
Halina Buk: Segment reporting as the information base for evaluation of effectiveness of operating management	84
Michał Chalastra: Areas of integration of costing systems created for the purpose of financial accounting and budgeting – the results of empirical research.....	96
Małgorzata Czerny: Performance measurement in Islamic banks	105
Dorota Czerwińska-Kayzer: Biological benefits in profitability account of agricultural production	112
Joanna Dyczkowska: Modern tools of management reporting in the context of roles of contemporary management accountants	121
Tomasz Dyczkowski: Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie dokonań organizacji pożytku publicznego	134

Tomasz Dyczkowski: Performance measures for public benefit organization. Opportunities and limitations of their use	146
Aleksandra Ferens: Identification and grouping of environmental costs in the management information system.....	159
Rafał Jagoda: Costs and benefits vs. a risk of receivables insurance.....	168
Elżbieta Jaworska: Performance measures in the area of social context of corporate responsibility towards employees.....	179
Jacek Jaworski, Jacek Woźny: Conceptual frameworks for the use of Balanced Scorecard in the management of the basic unit of public university	189
Wojciech Kariozen: Balanced Scorecard in top ranked Polish universities – an analysis of readiness for design and implementation	200
Magdalena Kludacz: The principles of cost accounting in French hospitals for the valuation of medical services.....	209
Bartosz Kolodziejczuk: Determinants of business cost management in printing industry	219
Roman Kotapski: Costs of water supply system and sewage collection system with the purpose of creating scales of charges	228
Mariola Kotłowska: Factors of value creation in a heating company	239
Robert Kowalak: Managerial reporting for the waste disposal plants	249
Marcin Kowalewski: Value stream performance measurement of lean accounting.....	260
Wojciech Dawid Krzeszowski: Cost planning in the process perspective.....	269
Justyna Kujawska: Administrative costs in hospital.....	280
Grzegorz Lew: Performance measurement of customer relationships in enterprises of trade	289
Monika Łada: Product planned obsolescence accounting.....	298
Małgorzata Macuda: The role of benchmarking in hospitals' performance measurement.....	307
Teresa Martyniuk, Klaudia Balcer: Measurement in accounting against international regulations.....	317
Łukasz Matuszak: The role of management commentary of socially responsible enterprise	327
Jarosław Mielcarek: EBITDA as a basis for target costing	343
Maria Nieplowicz: Organizational aspects of the Balanced Scorecard implementation	354
Edward Nowak: Performance-oriented controlling.....	363
Marta Nowak: Konflikt moralny w zarządzaniu dokonaniem	372
Agnieszka Nózka: Managing the costs of construction designs carried out in accordance with the FIDIC contract conditions – selected issues	380
Ryszard Orliński: Settlement of medical procedures using Gruper applications	391

Ewa Różańska: Evaluation and selection methods of research and development projects in socially responsible company	401
Jolanta Rubik: Labour costs management vs. CSR requirements.....	411
Beata Sadowska: Cost accounting operations – theory and practice	420
Anna Surowiec: Praktyki zarządzania łańcuchem dostaw w sektorze MSP..	432
Piotr Szczypa: The concept of performance measurement in POL-EKO general partnership	441
Olga Szolno: Objectives and indicators for monitoring the goals in management control and performance budget in local self-government entities.....	450
Łukasz Szydelko: Segment costs and results accounting in process-oriented management accounting	460
Joanna Świerk: Strategy map in the performance of local government units on the example of the city of Lublin.....	470
Marcin Wierzbiński: Business model vs. strategy and strategic management.....	481
Beata Zyznarska-Dworczak: Sustainable costs management in the light of alternative research in management accounting	501

Łukasz Matuszak

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

e-mail: l.matuszak@ue.poznan.pl

ROLA SPRAWOZDANIA Z DZIAŁALNOŚCI W SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNYM PRZEDSIĘBIORSTWIE

THE ROLE OF MANAGEMENT COMMENTARY OF SOCIALLY RESPONSIBLE ENTERPRISE

DOI: 10.15611/pn.2015.398.31

Streszczenie: Współcześnie koncepcja CSR (*Corporate Social Responsibility*) zyskuje na znaczeniu jako koncepcja dotycząca wpływu działalności gospodarczej przedsiębiorstw na społeczeństwo i staje się coraz bardziej popularna wśród szerokiego kręgu interesariuszy przedsiębiorstwa. Oczekują oni, że przedsiębiorstwo będzie dostarczało im informacji o swojej społecznie odpowiedzialnej działalności. Obecny model sprawozdania finansowego nie jest w stanie w sposób kompletny i wierny zaprezentować całokształtu działalności przedsiębiorstwa, w tym także społecznie odpowiedzialnego wymiaru tej działalności. Powoduje to poszerzenie zakresu przedmiotowego dotychczasowej sprawozdawczości przedsiębiorstw o aspekty środowiskowe, społeczne, ładu korporacyjnego oraz ryzyka i rodzi potrzebę zastanowienia się nad formą raportowania o nich w systemie sprawozdawczym przedsiębiorstwa. Jedną z form możliwych do wykorzystania w tym celu wydaje się sprawozdanie z działalności/komentarz zarządu (*Management Commentary*). Dlatego celem opracowania jest zbadanie funkcji informacyjnej sprawozdania z działalności w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie. W opracowaniu wykorzystano następujące metody badawcze: analiza piśmiennictwa, metoda syntezy, metoda dedukcji, metoda dyrektywy celowościowej. W opracowaniu określono m.in. obszary tematyczne społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, a także podkreślono wzrastającą rolę sprawozdania z działalności i jego funkcji rozliczeniowej w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie. We wnioskach zaprezentowano postulat autora wzmacniający funkcję informacyjną, a także atrybuty jakościowe sprawozdania z działalności.

Słowa kluczowe: sprawozdanie z działalności, management commentary, CSR, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw.

Summary: Currently, the concept of CSR (*Corporate Social Responsibility*) is gaining importance as a concept of the impact of economic activity of enterprises on society, and becomes more and more popular among a wide range of stakeholders of the company. They expect that the company will supply them with information about their socially responsible business. The current model of financial reporting is not able in a complete and faithful way

to present the overall activities of the company, including socially responsible dimension of this business. This causes the expansion of the scope of the current corporate reporting on environmental, social and corporate governance and with the need to consider the form of reporting about them in the company's reporting system. One of the forms possible to use for this purpose seems to be management commentary. Therefore, the aim of this paper is to examine the information function of management commentary in a socially responsible enterprise. The study used the following research methods: analysis of the literature, the method of synthesis, deduction method, the method of teleological directive. The study set out, inter alia, the concept of corporate social responsibility, and also highlights the increasing role of management commentary and its stewardship function in a socially responsible company. In conclusions, the author presents postulates strengthening the function of information, as well as the quality attributes of management commentary.

Keywords: management commentary, CSR, corporate social responsibility.

1. Wstęp

Współcześnie koncepcja CSR (*Corporate Social Responsibility*) zyskuje na znaczeniu jako koncepcja dotycząca wpływu działalności gospodarczej przedsiębiorstw na społeczeństwo i staje się coraz bardziej popularna wśród szerokiego kręgu interesariuszy przedsiębiorstwa. Poruszane zagadnienia, takie jak zanieczyszczenie środowiska, uszczuplenie zasobów naturalnych, odpady, jakość i bezpieczeństwo produktów, prawa i jakość pracy pracowników, są powodem rosnącego zainteresowania tą koncepcją [Gray, Owen, Maunders 1987].

Koncepcja CSR zmienia sposób patrzenia na cel działalności gospodarczej przedsiębiorstwa i zarządzana nim. Od przedsiębiorstwa zaczyna się oczekiwać nie tylko prostego pomnażania wartości dla inwestorów, ale pomnażania jej w społecznie odpowiedzialny sposób. Głośne skandale finansowe z udziałem spółek, takich jak Enron czy World Com, pokazały, że podkreślanie wagi informacji i wyników finansowych w raportach spółek, pomijając przy tym inne aspekty prowadzonej przez nie działalności, w konsekwencji doprowadziło do ich upadku. Z tego też powodu koncepcja CSR odwołuje się do równoważenia finansowych i niefinansowych celów przedsiębiorstwa i działania dla dobra całego społeczeństwa.

Raportowanie o CSR odnosi się do ujawnień dotyczących społecznie odpowiedzialnej działalności przedsiębiorstwa. Co prawda nie ma jeszcze zgody co do kwestii terminologicznych i teoretycznych dotyczących ram raportowania o CSR, jednak liczba przedsiębiorstw wykorzystujących CSR jako narzędzie komunikacji z interesariuszami istotnie się zwiększyła.

W literaturze prezentuje się dwie modelowe koncepcje form raportowania kwestii CSR, a mianowicie: (1) zintegrowany raport integrujący kwestie finansowe z zagadnieniami niefinansowymi o CSR w jednym dokumencie lub (2) wykorzystanie funkcji informacyjnej sprawozdania z działalności/komentarza zarządu (*Man-*

agement Commentary) w celu komunikowania interesariuszom o kwestiach CSR [Samelak 2013].

W ostatnich latach sprawozdanie z działalności jako element sprawozdawczości przedsiębiorstwa zyskało istotnie na znaczeniu. W grudniu 2010 roku Międzynarodowa Rada Standardów Rachunkowości opublikowała międzynarodowe wytyczne dotyczące zakresu i prezentacji informacji w komentarzu zarządu (*Management Commentary* – MC), co znacząco nobilitowało tę formę raportowania. Ponadto 15 kwietnia 2014 roku Komitet Standardów Rachunkowości opublikował Krajowy Standard Rachunkowości nr 9 „Sprawozdanie z działalności”, mający charakter wytycznych pomocnych przy sporządzeniu sprawozdania z działalności (SzD). Wytyczne zarówno krajowe, jak i międzynarodowe wskazują na możliwość ujawnienia w treści tego sprawozdania informacji dotyczących społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa.

Dlatego celem artykułu jest zbadanie funkcji informacyjnej sprawozdania z działalności w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie. Do realizacji tak określonego celu konieczne jest:

- zidentyfikowanie głównych obszarów tematycznych społecznej odpowiedzialności,
- zbadanie celu i atrybutów jakościowych sprawozdania z działalności,
- zbadanie zakresu informacyjnego sprawozdania z działalności według polskich i międzynarodowych regulacji,
- sformułowanie rekomendacji dotyczących proponowanego zakresu informacyjnego i kształtu sprawozdania z działalności wzmacniającego jego funkcję informacyjną w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie.

2. Obszary informacyjne społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw

Podstawą rozważań dotyczących społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (*Corporate Social Responsibility* – CSR) jest idea zrównoważonego rozwoju¹, która współcześnie, na gruncie nauk o zarządzaniu [Samelak 2013], a także nauk o finansach [Frąckowiak, Szambelańczyk (red.) 2010], uzyskała status paradygmatu zrównoważonego rozwoju.

Początkowo idea ta była interpretowana w kategoriach rozwoju uwzględniającego kwestie ekologiczne i poszanowania środowiska naturalnego przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Następnie zrównoważony rozwój zaczęto interpretować

---

¹ Idea zrównoważonego rozwoju pojawiła się w skali globalnej po raz pierwszy w 1987 roku za sprawą raportu Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju, a współcześnie przeobraziła się, na szczeblu mikroekonomicznym, w koncepcję społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Obserwowany w ostatnich latach wzrost zainteresowania społeczną odpowiedzialnością przedsiębiorstw jest wynikiem postępującej globalizacji gospodarki, rozwoju rynków finansowych oraz wzrastających oczekiwań społecznych wobec przedsiębiorstw.

także w kategoriach ogólnospołecznych, co było możliwe przy założeniu traktowania przedsiębiorstwa jako „członka” społeczeństwa, od którego wymaga się, aby w swojej działalności posługiwał się powszechnie przyjętą moralnością.

Jedną z podstaw CSR jest koncepcja potrójnej linii przewodniej (*triple bottom line* – TBL), która wywodzi się z paradygmatu zrównoważonego rozwoju. W myśl koncepcji TBL przedsiębiorstwo społecznie odpowiedzialne powinno poszukiwać równowagi między sferą ekonomii, środowiska i społeczeństwa, co w szczególności ma wyrażać się w pomiarze wyników [Elkington 1997, s. 12]. Wyniki działalności przedsiębiorstwa powinny być bowiem rozważane i mierzone w każdej z trzech perspektyw, a mianowicie: ekonomiczna – wynikiem finansowym, społeczna – wynikami społecznymi i środowiskowa – wynikami środowiskowymi [Forum Odpowiedzialnego Biznesu].

Tradycyjnie perspektywa ekonomiczna wywodzi się z modeli wzrostu gospodarczego, w których podkreśla się kwestie ograniczoności zasobów ludzkich i konieczności efektywnego gospodarowania nimi. Ograniczoność, wyczerpywalność, a także nieodnawialność zasobów jest podstawową determinantą ograniczającą wzrost. W wąskim ujęciu perspektywa ekonomiczna odnosi się do wyników finansowych jednostki i takiego ich kształtowania, aby zapewnić działalność jednostki w długim okresie. W ujęciu szerokim problem jest rozważany na poziomie strategicznego zarządzania przedsiębiorstwem biorącym pod uwagę skutki prowadzonej działalności [Roszkowska 2011, s. 27-28].

Uwzględnienie perspektywy społecznej w postrzeganiu wyników działalności przedsiębiorstwa jest w dużej mierze konsekwencją postępującego procesu globalizacji i powstawania ponadnarodowych koncernów, których działalność i jej skutki mają daleko idące konsekwencje dla pracowników i społeczności lokalnych.

Z kolei uwzględnienie perspektywy środowiskowej jest wyrazem odpowiedzialności przedsiębiorstwa za wpływ jego działalności na środowisko przyrodnicze. Odpowiedzialność ta powinna skłaniać przedsiębiorstwo do wywieraniu możliwie najmniejszego negatywnego wpływu na środowisko naturalne, zarówno w krótkim, jak i długim okresie.

Literatura naukowa z zakresu CSR określa trzy podstawowe obszary tematyczne społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, a mianowicie: środowisko (*environment*), społeczeństwo (*social*) i ład korporacyjny (*governance*), co skrótkowo określa się akronimem ESG. W ramach tych trzech obszarów CSR wymienia się wiele zagadnień szczegółowych, co zaprezentowano w tabeli 1. Proponowane przez P. Roszkowską zagadnienia wchodzące w skład CSR powinny być włączone do systemu zarządzania jednostką i uwzględnione w jej strategii rozwoju.

Ponadto niektórzy autorzy dodają inne niż w ujęciu tradycyjnym obszary społecznej odpowiedzialności, jak na przykład etykę, która jest związana z ponoszeniem przez przedsiębiorstwo odpowiedzialności za skutki własnych działań, a także z uwzględnianiem dobra społeczeństwa w ramach powszechnie przyjętych norm [Adamczyk 2009, s. 53].

Tabela 1. Zagadnienia szczegółowe wchodzące w skład trzech podstawowych obszarów CSR

Obszar ekonomiczny	Obszar społeczny	Obszar środowiskowy
<ul style="list-style-type: none"> – wielkość zysku – wielkość sprzedaży – stopa zwrotu z inwestycji dywidendy – kapitał własny, zobowiązania i ich oprocentowanie – udział w rynku siła marki – nakłady na badania i rozwój – płacone podatki, korzystanie z ulg podatkowych – wynagrodzenia – przepływy pieniężne – <i>corporate governance</i> – zaopatrzenie lokalne – praktyki rynkowe korupcja – polityka ekonomiczna – procesy sądowe 	<ul style="list-style-type: none"> – praca dzieci – prywatność konsumentów – programy pracownicze – świadczenia dodatkowe – bhp – zróżnicowanie pracowników – polityka zwolnień – polityka wynagrodzeń – edukacja pracowników – relacje ze związkami zawodowymi – prawa człowieka – dyskryminacja rasy, płci, wieku – uczciwe promowanie i znakowanie produktów – jakość i bezpieczeństwo produktów – dostępność produktów i usług dla niepełnosprawnych, ubogich – społecznie odpowiedzialna sprzedaż i marketing – zróżnicowanie dostawców – wspieranie inicjatyw społecznych i społeczności lokalnych – darowizny na cele społeczne – polityka przeciwko mobbingowi 	<ul style="list-style-type: none"> – stosowanie regulacji ekologicznych – zużycie zasobów naturalnych – zanieczyszczanie powietrza, wody – bioróżnorodność – emisja gazów cieplarnianych – hałas – wibracje – gospodarka odpadami – redukcja opakowań – zużycie energii – radioaktywność – recykling – używanie materiałów i zasobów odnawialnych – skażenie i erozja gleby – wycieki chemiczne – substancje niszczące warstwę ozonową – modyfikacje genetyczne – prawa zwierząt – ochrona zagrożonych gatunków

Źródło: na podstawie [Roszkowska 2011, s. 31].

Norma ISO 26000, stanowiąca międzynarodową normę wprowadzania i raportowania o CSR, formułuje tzw. kluczowe obszary CSR, które zasadniczo pokrywają się treściowo z trzema tradycyjnymi obszarami społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, a mianowicie [ISO 26000]:

- Ład organizacyjny;
- Prawa człowieka;
- Praktyki związane z pracownikami;
- Środowisko naturalne;
- Uczciwe praktyki rynkowe;
- Relacje z konsumentami;
- Rozwój społeczeństwa i zaangażowanie w społeczności lokalne.

Z kolei Ramy koncepcyjne zintegrowanego raportowania <IR>, które są wytycznymi do sporządzania raportów zintegrowanych, a zatem obejmujących zarówno

no informacje finansowej, jak i z obszaru CSR, wyznaczają następujące obszary informacyjne [IIRF 2014]:

- Informacje o organizacji i środowisku zewnętrznym (*Organizational overview and external environment*) – Czym zajmuje się organizacja i jakie są okoliczności, w których działa?
- Ład korporacyjny (*Governance*) – W jaki sposób struktura zarządzania organizacją wspiera jej zdolność do tworzenia wartości w krótkim, średnim i długim okresie?
- Model biznesowy (*Business model*) – Jaki jest model biznesowy organizacji?
- Ryzyka i szanse (*Risks and opportunities*) – Jakie są konkretne ryzyka (zagrożenia) i szanse, które wpływają na zdolność organizacji do tworzenia wartości w krótkim, średnim i długim okresie, i jak organizacja sobie z nimi radzi?
- Strategia i alokacja zasobów (*Strategy and resource allocation*) – Gdzie organizacja zmierza i jak zamierza się tam dostać?
- Osiągane wyniki (*Performance*) – W jakim stopniu organizacja osiągnęła swoje cele strategiczne w ciągu okresu i jakie są tego skutki w zakresie wpływu na kapitały?
- Perspektywy (*Outlook*) – Jakie wyzwania i niepewności organizacja może napotkać w realizacji swojej strategii i jakie są ich potencjalne konsekwencje dla modelu biznesowego i przyszłych wyników (*performance*)?

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy zauważyć, że obszary tematyczne społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa wyznaczają zakres informacyjny, który powinien zostać ujawniony w sprawozdawczości przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego. Można w związku z tym zastanowić się, czy sprawozdanie z działalności jest właściwym miejscem w systemie sprawozdawczym przedsiębiorstwa do ujawniania informacji z zakresu CSR.

3. Cel i cechy jakościowe sprawozdania z działalności

Współcześnie na świecie sprawozdawczość przedsiębiorstw składa się z dwóch zasadniczych obszarów informacyjnych: (1) sprawozdania finansowego, którego zadaniem jest ujawnienie informacji finansowych o sytuacji finansowej, zasobach i roszczeniach, oraz (2) sprawozdania/sprawozdań niefinansowych, których zadaniem jest ujawnienie informacji niefinansowych dotyczących różnych aspektów działalności przedsiębiorstwa. W praktyce sprawozdaniem, które jest najczęściej wykorzystywane do ujawniania informacji – w dominującym zakresie – niefinansowych, jest sprawozdanie z działalności zwane także komentarzem zarządu (*Management Commentary*).

Zgodnie z polskimi regulacjami rachunkowości sprawozdanie z działalności nie jest częścią sprawozdania finansowego, ale stanowi jego uzupełnienie. Ustawa o rachunkowości nie określa jednoznacznie celu sporządzania sprawozdania z działalności jednostki w roku obrotowym. Z kolei zgodnie z KSR nr 9, który ma

charakter wytycznych pomocnych przy sporządzeniu SzD, celem jest wzbogacenie wiedzy o jednostce dzięki dostarczeniu jego użytkownikom istotnych informacji uzupełniających sprawozdanie finansowe, z którym jest powiązane, oraz informacji dodatkowych ułatwiających ocenę jednostki – jej działalności, sytuacji i zamierzeń. Chodzi tu o omówienie i ocenę działalności, wyników oraz sytuacji jednostki wraz ze wskazaniem istotnych czynników ryzyka oraz opisem najważniejszych zagrożeń, w obliczu których jednostka się znajduje.

Dobrą praktyką jest, aby SzD zawierało informacje o zamierzeniach dotyczących rozwoju jednostki. SzD ma na celu zaprezentowanie i poddanie analizie – w sposób wyważony i obiektywny – informacji o jednostce, uwzględniając jej specyfikę, wielkość i złożoność. Ma to pozwolić na lepsze poznanie jednostki przez odbiorców i ograniczenie ryzyka. SzD ma także wspomagać odbiorców przy ocenie dokonań członków organów jednostki (rozliczeniu ich z odpowiedzialności) i udzielaniu im absolutorium.

KSR nr 9 [KSR nr 9, par. 4.4] podkreśla, że SzD przedstawia punkt widzenia kierownictwa dotyczący wydarzeń okresu objętego sprawozdaniem finansowym, jak również ich skutki w następnych okresach. W szczególności omówione powinny zostać te czynniki, które wpływały na działalność, wyniki i sytuację jednostki w okresie objętym sprawozdaniem, oraz te, które prawdopodobnie mogą mieć taki wpływ w przyszłości. Ponadto przedstawienia wymaga pogląd kierownictwa jednostki dotyczący jej przyszłości, biorąc pod uwagę analizę perspektyw rozwoju i zamierzonych działań, a także określenie celów jednostki i warunków ich realizacji (w tym ryzyka i zagrożeń).

W literaturze naukowej przyjmuje się, że głównym celem SzD jest ujawnienie takich informacji o działalności i sytuacji podmiotu gospodarczego, które istotnie uzupełniałyby informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym. Dzięki temu informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym będą bardziej jasne i zrozumiałe. Ponadto uwzględnienie SzD i sprawozdania finansowego w analizie i ocenie podmiotu gospodarczego pozwala na pełniejsze poznanie uwarunkowań działalności jednostki, a także na bardziej wnikliwą ocenę stanu majątkowego, sytuacji finansowej i efektywności gospodarowania podmiotu gospodarczego [Wala (red.) 2003, s. 268].

Z kolei Fedak [2012, s. 346, 347] zwraca uwagę, że sprawozdanie z działalności służy do przedstawienia przez zarząd przedsiębiorstwa interesariuszom:

- rozliczenia z gospodarki powierzonymi zasobami, które obejmuje naświetlenie i skomentowanie istotnych elementów działalności gospodarczej jednostki i jej rezultatów w roku sprawozdawczym, a także sytuacji finansowej i majątkowej w roku następnym,
- informacji uzupełniających sprawozdanie finansowe o zasobach przedsiębiorstwa w nim nieujętych, takich jak kapitał intelektualny,
- perspektyw dalszego rozwoju, zawierających także wskazanie zamierzeń planowanych do realizacji w roku następnym, istotnego ryzyka i zagrożeń gospodar-

czych oraz innych (technicznych, prawnych, politycznych, makroekonomicznych itp.).

Z powyższego wynika, że cel SzD determinuje ujawnienie w nim dwóch rodzajów informacji, zarówno finansowych, jak i niefinansowych, jednak z dominującą przewagą tych drugich. W konsekwencji SzD ma charakter narracji dla informacji finansowych i ma je opisowo uzupełniać. Informacje opisowe nabierają tu szczególnego znaczenia, ich zadaniem bowiem jest zapewnienie odbiorcom kontekstu dla zrozumienia informacji finansowych.

Podsumowując rozważania dotyczące celu SzD, można zauważyć, że jest rozumiany stosunkowo wąsko i jest ograniczany głównie do tworzenia narracji dla sprawozdania finansowego. W kontekście rozważań prowadzonych w poprzednich punktach niniejszego artykułu wydaje się jednak, że obszar finansowy nie jest jedynym obszarem zainteresowania interesariuszy przedsiębiorstwa. Narracyjnego potraktowania wymagają także obszary środowiskowy i społeczny, i to w zakresie szerszym niż tylko stanowiącym kontekst dla sprawozdania finansowego.

Polskie regulacje rachunkowości w KSR nr 9 określają następujące cechy jakościowe SzD przesądzające o jego użyteczności, a mianowicie: wiarygodność, przydatność, zrozumiałość oraz porównywalność. Z kolei wytyczne w formie komentarza zarządu *Management Commentary*² wskazują cechy jakościowe zgodne z Załoženiami koncepcyjnymi sprawozdawczości finansowej, a zatem przydatność (istotność) i wierność odzwierciedlenia. Cechami wzmacniającymi (dodatkowymi) są tu porównywalność, sprawdzalność, terminowość i zrozumiałość.

Należy przy tym wyraźnie podkreślić, że spełnienie wymienionych cech jest znacznie trudniejsze w odniesieniu do informacji niefinansowych niż do finansowych.

4. Zakres informacyjny sprawozdania z działalności w regulacjach krajowych w kontekście ujawnień o CSR

Ustawa o rachunkowości (UoR) określa bardzo ogólnie zakres treści sprawozdania z działalności. W UoR stwierdza się, że sprawozdanie z działalności jednostki powinno obejmować istotne informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej, w tym ocenę uzyskiwanych efektów oraz wskazanie czynników ryzyka i opis zagrożeń. W kolejnych regulacjach UoR wskazuje, że należy w nim ująć w szczególności informacje o:

- zdarzeniach istotnie wpływających na działalność jednostki, jakie nastąpiły w roku obrotowym, a także po jego zakończeniu, do dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego,
- przewidywanym rozwoju przedsiębiorstwa,

---

² Komentarz zarządu (*Management Commentary*) zostanie omówiony w punkcie 5 niniejszego opracowania.

- ważniejszych osiągnięciach w dziedzinie badań i rozwoju,
- aktualnej i przewidywanej sytuacji finansowej,
- nabyciu udziałów (akcji) własnych, a w szczególności celu ich nabycia, liczbie i wartości nominalnej, ze wskazaniem, jaką część kapitału zakładowego reprezentują, cenie nabycia oraz cenie sprzedaży tych udziałów (akcji) w wypadku ich zbycia,
- posiadanych przez jednostkę oddziałach (zakładach),
- instrumentach finansowych w zakresie:
  - ryzyka: zmiany cen, kredytowego, istotnych zakłóceń przepływów środków pieniężnych oraz utraty płynności finansowej, na jakie narażona jest jednostka gospodarcza,
  - przyjętych przez przedsiębiorstwo celów i metod zarządzania ryzykiem finansowym, łącznie z metodami zabezpieczenia istotnych rodzajów planowanych transakcji, dla których stosowana jest rachunkowość zabezpieczeń,
- stosowaniu zasad ładu korporacyjnego w przypadku spółek, których papiery wartościowe zostały dopuszczone do obrotu na jednym z rynków regulowanych Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Sprawozdanie z działalności jednostki powinno również obejmować – jeśli jest to istotne dla oceny sytuacji przedsiębiorstwa³ – wskaźniki finansowe i niefinansowe, a także informacje dotyczące zagadnień środowiska naturalnego i zatrudnienia oraz dodatkowe wyjaśnienia co do kwot wykazanych w sprawozdaniu finansowym [Ustawa z 29 września 1994, art. 49 ust. 2 i 3].

Pomocą przy sporządzaniu sprawozdania z działalności zgodnie z UoR ma być Krajowy Standard Rachunkowości nr 9 „Sprawozdanie z działalności”. Analiza zakresu treści prezentowanej w tych wytycznych pozwala stwierdzić, że są one konkretyzacją zakresu informacyjnego przedstawionego w UoR.

KSR nr 9 jest podzielony na VI części omawiających cel i zakres standardu, stosowane definicje, cel, charakter i cechy jakościowe sprawozdania z działalności, zasady sporządzania i prezentacji sprawozdania z działalności, a także zawartość informacyjną.

Zawartość informacyjna koncentruje się na ogólnej charakterystyce działalności i zasobów jednostki, jej celów i ryzyka, na które jest narażona, osiąganych wyników i aktualnej sytuacji z przedstawieniem kluczowych osiągnięć oraz perspektyw rozwoju. Ponadto, jeżeli dla działalności i sytuacji jednostki istotne są czynniki makroekonomiczne lub inne czynniki zewnętrzne, jak np.: uwarunkowania społeczne, technologiczne, związane z ochroną środowiska naturalnego itd., ich omówienie zamieszcza się w SzD [KSR nr 9, par. 6.12].

Nieco szerszy zakres treści sprawozdania z działalności (emitenta) określa Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 roku. Sprawozdanie z działal-

³ Autor jest zdania, że określenie „[...] o ile jest to istotne [...]” daje zarządzającym możliwość subiektywnej oceny, co w praktyce może oznaczać rezygnację z ujmowania w sprawozdaniu z działalności informacji wymienionych w art. 49 ust. 3.

ności, określone w rozporządzeniu „sprawozdaniem zarządu z działalności emitenta”, zawiera – poza wymienionymi wcześniej wymogami ustawy o rachunkowości i KSR nr 9 – inne uszczegóławiające zagadnienia, takie przykładowo jak:

- opis istotnych czynników ryzyka i zagrożeń – z określeniem, w jakim stopniu jednostka jest na nie narażona,
- oświadczenie o stosowaniu ładu korporacyjnego, stanowiące wyodrębnioną część tego sprawozdania,
- informacje o podstawowych produktach, towarach lub usługach wraz z ich określeniem wartościowym i ilościowym oraz udziałem poszczególnych produktów, towarów i usług (jeżeli są istotne) albo ich grup w sprzedaży jednostki ogółem, a także o zmianach w tym zakresie w danym roku obrotowym,
- opis wykorzystania przez jednostkę wpływów z emisji do chwili sporządzenia sprawozdania z działalności w przypadku emisji papierów wartościowych w okresie objętym raportem,
- objaśnienie różnic pomiędzy wynikami finansowymi wykazanymi w raporcie rocznym a wcześniej publikowanymi prognozami wyników na dany rok,
- ocenę, wraz z jej uzasadnieniem, dotyczącą zarządzania zasobami finansowymi, ze szczególnym uwzględnieniem zdolności wywiązywania się z zaciągniętych zobowiązań, oraz określenie ewentualnych zagrożeń i działań, jakie jednostka podjęła lub zamierza podjąć w celu przeciwdziałania tym zagrożeniom,
- ocenę możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych, w tym inwestycji kapitałowych, w porównaniu z wielkością posiadanych środków, z uwzględnieniem możliwych zmian w strukturze finansowania tej działalności,
- ocenę czynników i nietypowych zdarzeń mających wpływ na wynik z działalności za rok obrotowy, z określeniem stopnia wpływu tych czynników lub nietypowych zdarzeń na osiągnięty wynik,
- charakterystykę zewnętrznych i wewnętrznych czynników istotnych dla rozwoju przedsiębiorstwa jednostki oraz opis perspektyw rozwoju jej działalności co najmniej do końca roku obrotowego następującego po roku obrotowym, za który sporządzono sprawozdanie finansowe zamieszczone w raporcie rocznym, z uwzględnieniem elementów strategii rynkowej przez nią wypracowanej,
- wszelkie umowy zawarte między jednostką a osobami zarządzającymi, przewidujące rekompensatę w wypadku ich rezygnacji lub zwolnienia z zajmowanego stanowiska bez ważnej przyczyny lub gdy ich odwołanie lub zwolnienie następuje z powodu połączenia jednostki przez przejęcie.

Rozważając zakres treści sprawozdania z działalności określony w polskich regulacjach, należy zaznaczyć, że nie obejmuje on informacji o zasobach intelektualnych przedsiębiorstwa lub też innych zasobach, które nie są ujęte w sprawozdaniu finansowym. Może to w istotny sposób ograniczyć jakość prezentowanego obrazu całokształtu działalności przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego.

5. Zakres informacyjny komentarza zarządu (*Management Commentary*) w kontekście ujawnień o CSR

Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) nie obejmują regulacji dotyczących sprawozdania z działalności, ponieważ raporty i sprawozdania prezentowane poza sprawozdaniami finansowymi są wyłączone z uregulowań MSSF. W MSR nr 1 wskazuje się, że wiele jednostek prezentuje, poza sprawozdaniem finansowym, także analizę finansową sporządzoną przez kierownictwo, która obejmuje opis oraz wyjaśnienie głównych elementów wyniku finansowego i sytuacji finansowej jednostki, a także najistotniejsze obszary niepewności, jakie jednostka napotyka. Zaznacza się, że raport taki może zawierać informacje dotyczące:

- głównych okoliczności i czynników wpływających na wyniki finansowe, w tym zmian w otoczeniu jednostki, reakcji jednostki na te zmiany i ich efektów, jak również polityki inwestycyjnej jednostki zmierzającej do utrzymania i dalszej poprawy wyników finansowych, w tym polityki dotyczącej dywidend,
- źródeł finansowania jednostki, w tym także jej docelowego wskaźnika relacji zobowiązań do kapitału własnego,
- zasobów jednostki, które nie zostały ujęte w sprawozdaniu z sytuacji finansowej sporządzonym zgodnie z MSSF,
- wpływu jednostki na środowisko naturalne oraz wytworzonej wartości dodanej [MSSF 2011, MSR 1, s. A414].

W grudniu 2010 roku Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) opublikowała wytyczne pt. *Management Commentary* (komentarz zarządu), które mają wspomagać zarządzających w przygotowaniu i prezentacji raportu określanego mianem sprawozdania z działalności lub inaczej komentarza zarządu.

W opinii IASB niepewna sytuacja finansowa powoduje, że szczególnego znaczenia nabiera możliwość objaśnienia przez jednostki wyników na tle wdrożonych strategii i przyjętych oczekiwań. Rada jest zdania, że stworzenie nieobowiązkowych wytycznych w tym zakresie powinno wspomagać poprawę spójności i porównywalności tego rodzaju sprawozdań między różnymi krajami.

MC nie jest standardem, a także nie stanowi części MSSF. Pomimo że MC ma dobrowolny charakter i jednostki sporządzające sprawozdanie finansowe według MSSF nie mają obowiązku stosowania wytycznych, zarząd powinien oświadczyć, w jakim stopniu wytyczne zawarte w MC zostały wdrożone.

Komentarz zarządu ma prezentować opinię zarządu przedsiębiorstwa na temat jego wyników, sytuacji finansowej oraz rozwoju oraz uzupełniać i rozszerzać informacje przedstawione w sprawozdaniu finansowym.

Tabela 2. Zakres treści zalecaney do ujęcia w Management Commentary

Zakres treści	Zagadnienia szczegółowe
Charakter prowadzonej działalności	Omówienie charakteru prowadzonej działalności przedstawiony z uwzględnieniem analizy makroekonomicznej (branża, otoczenie społeczno-ekonomiczne i prawne) i analizy mikroekonomicznej (model działalności, portfel produktów)
Cele przedsiębiorstwa i strategię przyjęte dla realizacji celów	Omówienie celów przedsiębiorstwa i strategii przyjętych przez zarząd, a także wskazanie, jak zarząd zamierza je realizować w stosunku do tendencji na rynku, eliminacja szans i zagrożeń i wykorzystywanie szans stworzonych przez trendy rynkowe
Znaczące zasoby jednostki	Omówienie najważniejszych finansowych i niefinansowych zasobów (pracownicy) dostępnych dla jednostki, jak te zasoby są wykorzystywane w realizacji określonych celów jednostki, wpływ zasobów nieujętych w sprawozdaniu finansowym na działalność przedsiębiorstwa, analiza adekwatności struktury kapitału, planów finansowych, utrzymania płynności i realizacja strumieni gotówki
Znaczące ryzyka dla jednostki	Opis i analiza ryzyk: strategicznego, handlowego, finansowego i operacyjnego, strategię zarządzania tymi ryzykami i ich skuteczność oraz oszacowanie, czy i jak mogą one znacząco oddziaływać na działalność i wzrost wartości przedsiębiorstwa
Znaczące relacje jednostki z otoczeniem	Powiązania i relacje, które mogą mieć wpływ na wyniki i wartość jednostki (relacji z klientami, dostawcami, inwestorami) oraz określenie, jak tymi relacjami jednostka zarządza
Skutki operacji i perspektywy	Analiza perspektyw jednostki w długim okresie (wyniki prowadzonej działalności, poziom ich realizacji odnośnie do prognoz, ocena perspektyw przedsiębiorstwa), uwzględniająca docelową wartość dla mierników finansowych i niefinansowych
Krytyczne mierniki działalności i wskaźniki	Omówienie krytycznych wskaźników finansowych i niefinansowych, przyjętych przez zarząd do kierowania jednostką i oceny jej wyników z punktu widzenia realizacji przejętych celów (np. krytyczne czynniki sukcesu przedsiębiorstwa <i>know-how</i> , wewnętrzny transfer wiedzy, profesjonalne i społeczne kompetencje kadr, wartość marki, innowacja produktu, kultura organizacyjna)
Wpływ czynników pozafinansowych na informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym	Wpływ czynników pozafinansowych na informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym

Źródło: opracowanie na podstawie [IFRS Practice statement... 2010, s. 11-17; Szczepankiewicz 2012, s. 201].

Zakres informacyjny komentarza zarządu stanowiący kontekst dla sprawozdania finansowego powinien być zdeterminowany potrzebami kluczowych użytkowników sprawozdania. Za kluczowych użytkowników komentarza zarządu uważa się obecnych i potencjalnych inwestorów, kredytodawców i pozostałych wierzycieli, a zatem głównych użytkowników sprawozdania finansowego.

Zgodnie z wytycznymi zawartymi w MC komentarz zarządu powinien:

- omawiać, analizować i prezentować wyniki, sytuację i rozwój przedsiębiorstwa z perspektywy zarządu,
- uzupełniać i rozszerzać informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym,
- mieć perspektywiczny (*forward-looking*) charakter, tzn. uwzględniać odpowiednie informacje odnoszące się do przyszłości,
- uwzględnić cechy jakościowe zawarte w Założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej.

Ponadto MC powinien zawierać informacje istotne, które pozwolą użytkownikom uzyskać wgląd w działalność i efekty działalności jednostki. Zestawienie zalecanego zakresu informacyjnego prezentuje tabela 2.

Ponadto forma i treść komentarza zarządu powinny prezentować w jasny i zrozumiały sposób charakter prowadzonej działalności, przyjęte w jednostce strategie, a także otoczenie regulacyjne i prawne przedsiębiorstwa [*Naprzeciw standardom* 2010, s. 2-4].

6. Zakończenie

Dotychczasowe rozważania pozwalają stwierdzić, że zakres oczekiwanych ujawnień wymagany od podmiotów społecznie odpowiedzialnych lub też tych, które chcą być uznawane za działające zgodnie z koncepcją CSR, jest bardzo szeroki. Od podmiotów społecznie odpowiedzialnych wymaga się bowiem ujawnienia informacji dotyczącej całokształtu efektów działalności we wszystkich trzech obszarach ESG.

Oznacza to pomiar i ujawnienie informacji o trzech rodzajach wyników przedsiębiorstwa, a mianowicie: wyniku finansowym, wynikach społecznych i wynikach środowiskowych. Ponadto wynik finansowy powinien uwzględniać zarówno pozytywne (przychody), jak i negatywne (koszty) rezultaty działalności (dające się wyrazić w mierniku pieniężnym) w różnych obszarach społecznej odpowiedzialności. W opinii autora dopiero tak określony zakres informacji sprawozdawczej pozwala na zaprezentowanie interesariuszom całokształtu działalności przedsiębiorstwa.

Sprawozdanie z działalności zaczyna odgrywać coraz bardziej znaczącą rolę w systemie sprawozdawczym przedsiębiorstwa. Obecnie sprawozdanie z działalności służy głównie do przedstawienia interesariuszom przedsiębiorstwa poglądów zarządu w formie informacji niefinansowych uzupełniających informacje ujawnione w sprawozdaniu finansowym. Obecny zakres informacji niefinansowych odnosi się jednak głównie do finansowej sfery działalności przedsiębiorstwa, mając za zadanie opisowe uzupełnienie zakresu tematycznego sprawozdania finansowego. Ponadto sprawozdanie z działalności jest obligatoryjne tylko dla pewnej grupy podmiotów, a jego zakres informacyjny może zostać istotnie ograniczony, jeśli zarząd uzna, że informacja będzie nieistotna dla dostarczycieli kapitału.

Z uwagi na ustalenia zawarte w pierwszym i drugim punkcie niniejszego artykułu, dotyczące rozszerzania się zakresu ujawnień w sprawozdawczości przedsiębiorstw na obszar CSR, sprawozdanie z działalności ze względu na swój niefinansowy i opisowy charakter może pełnić rolę narzędzia pozwalającego na rozliczenie przedsiębiorstwa z jego społecznie odpowiedzialnej działalności.

W związku z powyższym autor jest zdania, że zakres informacyjny sprawozdania z działalności/komentarza zarządu przedsiębiorstwa powinien ulec istotnemu rozszerzeniu, co pozwoli także na wzmocnienie jego funkcji informacyjnej. Sprawozdanie z działalności ze względu na swoją rolę i specyfikę komunikowanych treści może zostać wykorzystane do prezentowania informacji ESG zwłaszcza o charakterze niefinansowym i narracyjnym.

Jak wskazano, wymagany obecnie w polskich regulacjach zakres treści może zostać rozszerzony – prawie bez ograniczeń – o kwestie, które jeszcze nie mają odzwierciedlenia w sprawozdaniu finansowym przedsiębiorstwa, w tym zwłaszcza dotyczące kwestii ESG. Sprawozdanie z działalności powinno zatem w zrównoważony sposób prezentować interesariuszom zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty działalności przedsiębiorstwa – nie tylko uzupełniając, ale także istotnie rozszerzając informacje zawarte w jego sprawozdaniu finansowym.

Dlatego też autor proponuje rozszerzenie zakresu informacyjnego (struktury informacyjnej) sprawozdania z działalności o nowe obszary informacyjne, dotyczące zagadnień CSR dotychczas w nim nieujawnianych, a także wzmocnienie jego atrybutów jakościowych.

Proponowana treść tego sprawozdania powinna obejmować:

- określenie związku między informacjami zaprezentowanymi w sprawozdaniu z działalności i informacjami ujawnionymi w sprawozdaniu finansowym,
- przedstawienie stosowanego w przedsiębiorstwie modelu biznesowego prezentującego procesy tworzenia wartości dla interesariuszy (pozyskanie kapitałów i ich zmiany w okresie sprawozdawczym),
- określenie celów i strategii prowadzenia biznesu przyjętych w przedsiębiorstwie,
- informacje omawiające ryzyko gospodarcze, na które narażone jest przedsiębiorstwo (w tym ryzyko/ryzyka branży), oraz informacje na temat zarządzania tym ryzykiem,
- informacje omawiające wpływ działalności przedsiębiorstwa na środowisko naturalne,
- informacje dotyczące kapitału intelektualnego, a także informacje dotyczące zatrudnienia,
- informacje dotyczące przeprowadzonej niezależnej, zewnętrznej weryfikacji sprawozdania wraz z raportem z badania,
- informacje, których zakres wynika z przepisów prawa (ustawa o rachunkowości, kodeks spółek handlowych, przepisy giełdowe dla spółek giełdowych) – z wyłączeniem tych informacji wymienionych wcześniej.

W przeciwieństwie do propozycji zawartych w regulacjach zarówno krajowych (UoR, KSR nr 9), jak i międzynarodowych (MC), autor wyraża przekonanie, że nie wystarczy jedynie zaprezentować informacji, ale konieczna jest ich logiczna i merytoryczna integracja. Chodzi tu nie tylko o integrację i spójność treści informacji finansowych z niefinansowymi, lecz także integrację informacji finansowych i niefinansowych w ujęciu procesowym, a więc patrząc z punktu widzenia modelu biznesowego i tworzenia wartości dla interesariuszy.

Przyjmując za KSR 9 i komentarzem zarządu (*Management Commentary*), że pożądanymi cechami jakościowymi sprawozdania z działalności są wiarygodność, przydatność, zrozumiałość (jasność) oraz porównywalność, a także biorąc pod uwagę, że przeważająca część informacji ma charakter niefinansowy, może pojawić się poważny problem z możliwością egzekwowania i zapewnienia tych atrybutów informacyjnych. Dotyczy to w szczególności zamierzeń i przyszłych planów rozwojowych. Dlatego też ważną kwestią jest oddzielenie w SzD – tam gdzie to możliwe – zagadnień retrospektywnych od prospektywnych, które są obarczone mniejszą wiarygodnością.

Ponadto rosnąca rola decyzyjna informacji prezentowanych w sprawozdaniu z działalności powinna skłaniać do wzmocnienia jej wiarygodności, a przez to i przydatności. Regulacje już obecnie nakazują biegłym rewidentom badanie sprawozdania z działalności, ale badanie koncentruje się głównie na zgodności zakresu informacyjnego z wymogami ustawowymi – czyli sprawdzeniu, czy zarząd wypowiedział się kwestiach enumeratywnie wypunktowanych w UoR – oraz na zgodności danych finansowych zawartych w SzD z informacjami zawartymi w sprawozdaniu finansowym. Sytuacja ta wynika z faktu, że wiele kwestii deklarowanych przez zarządzających jest trudnych lub niemożliwych do weryfikacji przez biegłego rewidenta.

Dążąc do zapewnienia wysokiej jakości informacji niefinansowych w SzD, co przejawia się między innymi możliwością weryfikacji czy też potwierdzenia tych informacji, a także ich ciągłego monitorowania, pomiaru i raportowania, zarządzający powinni wdrożyć system strategicznego zarządzania uwzględniający wielowymiarowość działalności przedsiębiorstwa i jej efektów nie tylko w sferze ekonomicznej, ale także w sferach społecznej, środowiskowej oraz ładu korporacyjnego.

W tym miejscu autor pragnie także zaznaczyć, że choć regulacje tego nie precyzują, to charakter i specyfika SzD daje możliwość i uprawnienia do rozszerzania się podstawy rozliczenia zarządu przedsiębiorstwa z poziomym odpowiedzialności przed inwestorami na poziom rozliczenia ze społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa przed jego interesariuszami.

Literatura

- Adamczyk J., 2009, *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Elkington J., 1997, *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*, Capstone, Oxford.
- Fedak Z., 2012, *Sprawozdanie z działalności*, [w:] *Zamknięcie roku 2010*, Wydawnictwo Rachunkowość, Warszawa.
- Forum Odpowiedzialnego Biznesu.
- Frąckowiak W., Szambelańczyk J. (red.), 2010, *Ku nowemu paradygmatowi nauk o finansach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
- Gray R., Owen D., Maunders K.T., 1987, *Corporate Social Reporting. Accounting and Accountability*, Prentice-Hall International, Englewood Cliffs–London.
- IFRS Practice statement – Management Commentary*, 2010, s. 11-17.
- International Integrated Reporting Framework <IR>*, International Integrated Reporting Committee, <http://www.theiirc.org/>.
- ISO 26000, 2012, Norma ISO 26000.
- KSR nr 9, 2014, Krajowy Standard Rachunkowości nr 9 „Sprawozdanie z działalności”, Uchwała nr 6/2014 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 15 kwietnia 2014 roku.
- MSSF 2011, MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych, § 11, IASB i SKwP.
- Naprzeciw standardom*, 2010, Biuletyn MSSF, Deloitte, nr 11.
- Roszkowska, P., 2011, *Rewolucja w raportowaniu biznesowym. Interesariusze, konkurencyjność, społeczna odpowiedzialność*, Difin, Warszawa, s. 27-28.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim, DzU nr 33, poz. 259.
- Samelak J., 2013, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
- Szczepankiewicz E., 2012, *Management Commentary jako nowe źródło informacji o działalności jednostki gospodarczej*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 66, SKwP, Warszawa.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, DzU 2001, nr 62, poz. 627, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2001, nr 11, poz. 1188.
- Wala F. (red.), 2003, *Sprawozdanie finansowe*, Finans-Serwis, Warszawa.